

Kritik mot en rådman för att ha erinrat en part i ett avslutat mål om rättegångsbalkens bestämmelse om rättegångsförseelse

Beslutet i korthet: En rådman har vid flera tillfällen besvarat mejl från en part i ett avslutat mål. När parten i ett av mejlen påstod att rådmannen var korrupt erinrade rådmannen denne om rättegångsbalkens bestämmelse om rättegångsförseelse. Eftersom det inte fanns utrymme att döma parten för rättegångsförseelse inom ramen för det avslutade målet, stod detta i strid med regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. Rådmannen får därför kritik.

I beslutet gör JO även vissa generella uttalanden om kontakter mellan en domare och ena parten i ett avslutat mål.

Anmälan

I en anmälan till JO förde AA fram klagomål mot Skellefteå tingsrätts handläggning av ett tvistemål och ifrågasatte domstolens opartiskhet. Till anmälan bifogade han ett antal mejl som hade skickats mellan honom och en rådman under perioden den 31 juli till den 29 september 2020.

Utredning

JO hämtade in vissa handlingar, däribland dagboksblad och beslut från tingsrättens mål nr T 77-20. Av handlingarna och mejlkorrespondensen framkom bl.a. följande.

I januari 2020 återförvisade hovrätten ett tvistemål till Skellefteå tingsrätt i vilket AA hade ansökt om stämning mot Skellefteå kommun. Det återförvisade målet, mål nr T 77-20, avslutades genom att rådmannen BB den 9 juni 2020 avvisade stämningsansökan. Avvisningsbeslutet överklagades av AA till Hovrätten för Övre Norrland, som den 7 augusti 2020 beslutade att inte meddela prövningstillstånd. Även detta beslut överklagades och den 29 september 2020 beslutade Högsta domstolen att inte meddela prövningstillstånd.

Den 31 juli 2020 besvarade BB ett mejl från AA som hade ställts till tingsrätten. Samma dag avslutade BB sin tjänstgöring vid Skellefteå tingsrätt för att dagen därpå börja som rådman vid Linköpings tingsrätt. Ett antal mejl skickades

därefter mellan AA och BB. I flera mejl frågade AA vilka kontakter tingsrätten haft med motparten i ärendet, och i andra mejl framställde han jävsinvändningar mot BB. I ett mejl skrev AA bl.a. ”Hur korrupt är du?”. BB besvarade detta mejl genom att erinra AA om rättegångsbalkens bestämmelse om rättegångsförseelse.

I en remiss uppmanade JO bl.a. Skellefteå tingsrätt att lämna upplysningar och yttra sig om hur tingsrätten såg på det förhållandet att BB besvarat frågor från en part i ett avslutat mål under en period han inte tjänstgjorde vid tingsrätten. Tingsrätten skulle också svara på om de mejl BB mottagit och de svar han skickat hade registrerats vid tingsrätten.

Skellefteå tingsrätt lämnade genom lagmannen CC in ett yttrande tillsammans med ett yttrande från BB. Av tingsrättens remissvar framgick bl.a. följande:

Efter överklagande av tingsrättens slutliga beslut begärde AA i ett antal mejl till tingsrätten svar på frågor från BB samt ifrågasatte tingsrättens opartiskhet.

Tingsrätten, som uppfattade att AA hade skickat kopia till hovrätten på meddelande den 25 juni 2020, underrättade AA om att det var hovrätten som handlade målet och att AA:s skrift inte föranledde någon tingsrättens vidare åtgärd.

Efter förfrågan från tingsrättens registrator hur de ytterligare mejl som AA härefter tillställde tingsrätten skulle hanteras vidarebefordrade undertecknad den 2 och 3 juli 2020 mejlen till BB och överlät till denne att svara på AA:s frågor som huvudsakligen gällde tingsrättens eventuella kontakter med Skellefteå kommun i anledning av målet T 77-20.

BB besvarade AA:s frågor bland annat i mejl den 31 juli 2020. BB avslutade samma dag sin tjänstgöring vid Skellefteå tingsrätt.

AA fortsatte att skicka mejl till BB personligen på hans e-postadress i Sveriges domstolar med anledning av handläggning av målet T 77-20. BB tillställde undertecknad och registrator vid Skellefteå tingsrätt mejlkorrespondens för kännedom och för eventuell registrering i det administrativa diariet.

Mejlkonversationen mellan AA och BB efter Skellefteå tingsrätts slutliga avgörande och sedan BB avslutat sin tjänstgöring i Skellefteå tingsrätt har avsett hans tidigare handläggningen av målet T 77-20.

BB har i mejlkonversationen besvarat AA:s frågor och bemött denne på ett korrekt sätt.

Av mejlkonversationen framgår att BB efter den 1 augusti 2020 var anställd som rådmann vid Linköpings tingsrätt. Som BB anger i sina upplysningar och synpunkter kan han möjligen ha varit tydligare med att han hade avslutat tjänstgöringen i Skellefteå tingsrätt.

Alternativt kunde jag som företrädare för Skellefteå tingsrätt ha instruerat BB att hänvisa AA till Skellefteå tingsrätt eller till Hovrätten för Övre Norrland istället för att överlåta till BB att besvara meddelandena. Att jag inte gjorde det har sin förklaring främst i den självständighet som BB åtnjuter som domare.

Utöver eventuellt förtydligande gällande tjänstgöringsställe har tingsrätten inte några synpunkter på att BB har besvarat frågor ställda till honom från en person som varit part i ett avslutat mål under en period då BB inte tjänstgjort vid tingsrätten.

Mejlkonversation under perioden 31 juli 2020 - 22 oktober 2020 har registrerats i tingsrättens administrativa diarium (TSK 2020/121: 1-9).

Av BB:s yttrande framgick bl.a. följande:

Tingsrätten, BB, beslutade den 9 juni 2020 att avvisa AA:s och/eller DD:s talan i målet.

AA hade dessförinnan tillställt rätten ett antal E-postmeddelanden. Tingsrätten hade bekräftat att dessa hade inkommit.

AA tillställde därefter Skellefteå tingsrätt ett antal E-postmeddelanden, med förfrågan om handlingar och kontakter med Skellefteå kommun. Undertecknad BB, som alltså meddelat beslutet om avvisning, besvarade förfrågan enligt följande.

E-postmeddelande fredagen den 31 juli 2020 till AA.

”Skriftväxling har skett i målet utifrån gällande föreskrifter. Eftersom stämning inte utfärdats, har Skellefteå kommun inte kontaktats. Undertecknad BB har varken i målet eller på annat sätt haft någon kontakt med företrädare för Skellefteå kommun”.

Eftersom Skellefteå tingsrätt då hade avgjort målet, tillställdes inte lagmannen CC handlingen för prövning av jävsfråga.

Eftersom målet var anhängigt i Hovrätten för Övre Norrland, tillställdes hovrätten kopia av E-postmeddelandet med nämnda besvarande.

Hovrätten för Övre Norrland beslutade efter föredragning den 7 augusti 2020 att inte meddela prövningstillstånd och angav att det innebar att tingsrättens avgörande står fast. Hovrätten hade då alltså tillgång till tingsrättens E-postmeddelande med nämnda besvarande.

AA tillställde den 31 juli 2020 undertecknad BB ytterligare E-postmeddelande. Beslut fattades samma dag om att skriften inte föranledde någon rättsens åtgärd. AA meddelades detta genom E-postmeddelande sänt den 1 augusti 2020. ”Har tagit del av ytterligare skrift från AA. Skriften föranleder inte någon rättsens åtgärd.”

Under namnet BB angavs för tydlighetens skull ”Rådman, fram till den 31 juli 2020 i Skellefteå tingsrätt”.

AA fortsatte trots denna upplysning om avslutande av tjänstgöringen vid Skellefteå tingsrätt att tillställa undertecknad ett antal E-postmeddelanden. Genomgående har det varit påståenden om att Skellefteå tingsrätt och undertecknad haft oredovisade kontakter med Skellefteå kommun. Ifrågasättande på denna grund hade alltså tillställts Göta hovrätt genom kopia av E-postmeddelande i den frågan.

Fråga har varit om undertecknad skulle besvara dessa meddelanden. Undertecknad har följt rekommendation av dåvarande Justitiekanslern EE om besvarande vid föreläsning på ämnet.

Kopia av undertecknad BB:s besvaranden har tillställts Skellefteå tingsrätt för eventuellt tillförande till det administrativa diariet. Kommunikering har också skett muntligen med lagmannen CC, angående lämpliga åtgärder utifrån skrifterna.

Besvarande av E-postmeddelanden har skett med lokutioner för tydliggörande att skriftväxlingen varit avslutad. Efter avslutande av tjänstgöringen i Skellefteå tingsrätt har uttrycket föranleder inte någon åtgärd eller föranleder inte någon åtgärd av undertecknad använts och inte uttrycket föranleder inte någon rättsens åtgärd. Undertecknad har inte uppfattat att E-postmeddelandena har varit ställda

till Skellefteå tingsrätt utan direkt till undertecknad och riktade till undertecknad. För detta talar att AA skickat skrifter till flera mottagare.

Efter att AA uttryckligen uppgett att undertecknad är jävig, har AA den 19 september 2020 tillställts E-postmeddelande med följande lydelse.
”Undertecknad, rådmannen BB, har haft ansvar för mål som har avslutats. Fråga är således inte om någon jävsanmälan i nu pågående mål i Skellefteå tingsrätt. Klander mot undertecknad må framställas till Justitieombudsmannen.

Då AA i skrift den 22 september 2020 uttryckligen påstått att undertecknad är korrupt, har jag BB i E-postmeddelande den 22 september 2020 upplyst om bestämmelserna om rättegångsförseelse. Detta skulle inte ha skett med uttrycket erinran.

Efter att AA i sina upprepade E-postmeddelanden framfört att undertecknad gjort sig skyldig till myndighetsmissbruk, har undertecknad BB den 23 september 2020 tillställt Justitieombudsmannen kopia av skriftväxlingen för eventuell åtgärd. Detta utifrån AA:s skrift till undertecknad samma dag.

Måhända kunde undertecknad BB ha varit tydligare med att undertecknad avslutat tjänstgöringen i Skellefteå tingsrätt, utöver att detta angavs särskilt i E-postmeddelande sänt den 1 augusti 2020 och att det har framgått i de E-postmeddelanden som har sänts därefter att undertecknad har varit rådmän i Linköpings tingsrätt.

AA fick tillfälle att kommentera remissvaret.

Rättsliga utgångspunkter

Domstolar ska i sin verksamhet beakta allas likhet inför lagen samt iakttas saklighet och opartiskhet (1 kap. 9 § regeringsformen, RF). Kravet på saklighet och opartiskhet omfattar inte enbart hur en sak rent faktiskt har handlagts och vilka verkliga skäl som ligger bakom ett beslut eller annat handlande från en domstol. Även hur domstolens agerande har uppfattats är av betydelse. Redan risken för att andra kan uppfatta att saklighet och opartiskhet inte iakttas är tillräckligt för att ett handlande ska kunna anses strida mot kraven i bestämmelsen. (Se Bull och Sterzel, Regeringsformen – en kommentar, 4 uppl., 2019, s. 54 f.)

I en domstols uppgifter ingår att i lämplig utsträckning bistå enskilda med upplysningar i frågor som rör domstolens verksamhetsområde (se bl.a. 13 § förordningen [2003:234] om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m.). Det kan handla om att ge upplysningar av mer formell art, t.ex. att ge anvisningar för att fylla i formulär till stämningsansökan eller lämna allmänna upplysningar om förfarandet vid domstolen (se prop. 1986/87:89 s. 117). Den information som en domare eller annan befattningshavare vid en domstol lämnar kan se olika ut beroende på omständigheterna i det enskilda fallet men måste hålla sig inom ramen för vad som är tillåtet enligt regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet (se JO 2022/23 s. 37).

Den som muntligen inför rätten eller i en rättegångsskrift uttalar sig otillbörligt döms till penningböter. Detta framgår av 9 kap. 5 § första stycket rättegångsbalken, RB. Det är endast den domstol där rättegången förs som är

behörig att döma över en rättegångsförseelse (se 19 kap. 5 § första stycket RB). Det innebär att såväl lägre som högre rätt är behörig att döma över en förseelse enligt 9 kap 5 § RB som begås i en rättegång som pågår vid domstolen i fråga (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken [9 december 2022, version 93, JUNO], kommentaren till 19 kap. 5 §).

En myndighet får inte meddela en enskild att en sanktion kan bli aktuell utan att det finns grund för det. Ett sådant förfarande står i strid med regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. (Se t.ex. JO 2017/18 s. 42 och 2021/22 s. 27.)

Bedömning

Utredningen visar att BB besvarade ett flertal mejl från AA efter det att målet hade avslutats vid Skellefteå tingsrätt. Merparten av svaren skickades sedan BB hade lämnat sin tjänstgöring där. Av remissvaret framgår att e-postkorrespondensen registrerades i det administrativa diariet hos Skellefteå tingsrätt. Jag har därför inte några synpunkter på vare sig BB:s eller Skellefteå tingsrätts hantering i denna del (jfr JO 2022/23 s. 37).

När det gäller omfattningen av den skriftväxling som BB har haft med anmälaren gör jag följande överväganden.

Det förekommer att parter i mål och ärenden vid de allmänna domstolarna vänder sig till en domstol eller direkt till en enskild befattningshavare med frågor efter att handläggningen har avslutats. Om och hur sådana frågor ska besvaras får bedömas från fall till fall. De upplysningar och den information som domstolen lämnar kan se olika ut beroende på omständigheterna i det enskilda fallet men måste hållas inom ramen för vad som är tillåtet enligt regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet. Jag har i ett beslut tidigare i år utvecklat hur jag ser på den saken, när en rådman haft kontakter med en part i ett avslutat ärende (se det nyssnämnda beslutet och t.ex. JO 2014/15 s. 71).

I ett pågående mål har domstolen en längre gående skyldighet att hantera skrifter och yttranden från parterna. När det är en part i ett avslutat mål som vänder sig direkt till den tidigare ansvarige domaren med frågor om och synpunkter på handläggningen anser jag däremot att ansvaret att svara är mer begränsat. Det gäller i synnerhet om avgörandet dessutom är överklagat. Det får då övervägas om och hur det är lämpligt att lämna efterfrågade besked. I det sammanhanget bör också beaktas bl.a. att det kan finnas en risk för att parten kan uppfatta ett svar som att domstolen fortfarande handlägger målet, trots att det i själva verket är avslutat. Det torde sällan vara motiverat att svara på ett flertal mejl, i synnerhet om de rör identiska frågeställningar och påståenden. Till slut måste parten kunna ges beskedet att målet är avslutat och att domstolen, eller den enskilde domaren, inte har för avsikt att besvara fler frågor. Jag noterar att BB under ett par månaders tid har försökt besvara och bemöta frågor från AA i flera mejl. Enligt min mening hade det funnits utrymme att avsluta skriftväxlingen tidigare på ett sådant sätt som jag nyss beskrivit.

Slutligen, i ett av de aktuella mejlen har AA påstått att BB var korrupt. I sitt svar samma dag erinrade BB honom om rättegångsbalkens bestämmelse om rättegångsförseelse. Rättegången var emellertid sedan länge avslutad vid tingsrätten. Som framgår av redogörelsen för den rättsliga regleringen fanns det därmed inte något utrymme för att döma AA för rättegångsförseelse med anledning av uttalandet i mejlet. Genom att erinra AA om bestämmelsen fanns det en risk för att han skulle uppfatta det på det sättet. En sådan upplysning är inte förenlig med regeringsformens krav på saklighet och opartiskhet och BB kan därför inte undgå kritik.

Vad som i övrigt har kommit fram i ärendet ger inte anledning till någon åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.